

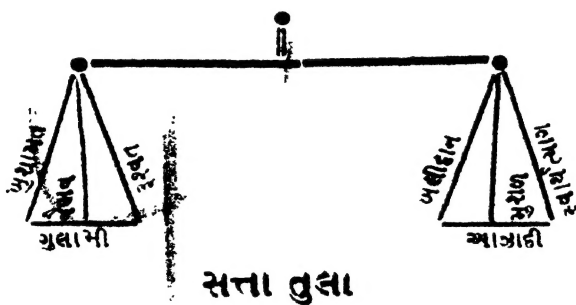
કુરુપેાતમદ... નગનલ પટક.એ આવેલું

ભા.પ.ણ

[તા. ૧૫-૧૬ માર્ચ ૧૯૪૧]

માનવ મહેન્દ્રા

પ્રથમ અધિવેશન

અમદાવાદ

ગ્રંથોત્તર વિધાપીઠ ગ્રંથોત્તર
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૨ ૭૫૧

મુદ્રક : કલ્લભાઈ કાઠારી
મુદ્રણસ્થાન : સુભાષ પ્રિન્ટરી,
૧૩૪૧, સલાપોસ કોસરોડ,
અમદાવાદ

[પરિષદના પ્રમુખ : પૂજ્ય શ્રી. ડૉ. બી. આર. આંબેડકર]

મેરીસ્ટર આર-એટ-લા દલિતોનો બેનાજ આદર્શ

[સ્વાગત-પ્રમુખ : શ્રી. પી. એમ. પટ્ટણી]

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કાપીગડદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૭૫૭ કિમત

ગ્રંથનામ ભાષા

વર્ગાક સી ૪૨૭, ૨૨૭.૫૭ - ૧૮૭૩

મહા ગુજરાત દલિત રાજકિય પ્રથમ પરિષદ

સ્વાગત્ પ્રમખનું ભાષણ.

માનવંતા પ્રમુખ સાહેબ, મોંઘેરા મેમાન, સજ્જનો અતે સન્નારીઓ,

મહાગુજરાત દલિત પ્રથમ રાજકીય પરિષદમાં આપ સર્વનું સ્વાગત કરતાં મને બહુબળ હૃષ થાય છે. ગુજરાતને આંગણે અનેક પરિષદો યોજાઈ છે. પરંતુ એક નહિ અને બીજી રીતે પ્રજના માનસ ઉપર અનેક આક્રમણો થયેલાં છે. સ્વતંત્ર રીતે અવાજ રજુ કરતી આ પ્રથમજ પરિષદ યોજવામાં આવી છે, એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિને સ્થાન નહિ હોય, કોઈપણ પરિષદનો મુખ્ય હેતુ સ્વતંત્રતાની સિદ્ધિ, દુઃખોનું ખ્યાન, અને મુશ્કેલીઓનું નિવારણ એજ હોઈ શકે. આજે લોકોના માનસ ઉપર કોઈ અદ્રશ્ય શક્તિએ એટલું દબાણ મૂકેલું છે કે તેમના હૃદયને કોરી ખાતા દુઃખો મુક્તકે ઠે વર્ણવાની શક્તિ પણ એમનામાં રહેવા દીધી નથી. શિષ્ટતાના નામે લોકોની ભાવના, આદર્શ અને શક્તિનો બ્રંશ થઈ રહ્યો છે. અમારૂં મુખ્ય ધ્યેય લોકોના હૃદયમાં રહેલા અંતર્ગત વિચારોને સ્પષ્ટ રીતે અને નિષ્પક્ષપાતીપણે જણાવવાનું છે. જનતા જો એમના માનસગર લદાએલી માનસીક પરતંત્રતાથી પર થઈ રહેજ પણ વિચાર કરશે તો અમારૂં ધ્યેય જરૂર સ્પષ્ટરીતે સમજી શકશે.

અમારા સદ્ભાગ્યે અમારા આમંત્રણને માન આપી જે વિદ્વાનો અને સભાજનો પધાર્યા છે તેમનું સ્વાગત કરતાં, એમણે ઉઠાવેલો પરિશ્રમ અને એમની આ પરિષદ પ્રત્યેની સદ્ભાવના એ અમારૂં અહોભાગ્ય છે.

આપણી સામાજિક સ્થિતિ:—

ગુજરાત એ રૂઢીચુસ્ત અને સનાતનીઓતું કેન્દ્રસ્થાન છે. ગુજરાતના દલિતોની સામાજિક સ્થિતિનો વિચાર કરતાં સામાજિક સંકુચિતતા સર્વને પ્રથમજ દ્રષ્ટિએ દ્રષ્ટિગોચર થશે. દુનિયાબરની સામાજિક વિશાળતા ગુજરાતમાંથી વિમુખ થયેલી જણાશે. જગત આજે કઈ દિશામાં પ્રગતિ કરી રહ્યું છે. તે જણાવવાની અને સમજવાની આપણી શક્તિ હંધાર્ધ ગઈ છે. પરાપૂર્વથી ચાલતી આવતી વર્ણુશ્રમની પ્રથાને નાશ કરવાના આદંબર નીચે પૃથક પૃથક નવા વર્ણુશ્રમે ઉભા થાય છે. સમભાવ અને સમાજની ઐક્યતાનો ડોળ કરતા આપણા નેતા થઈ ખેઠેલા નેતાઓ કોમીવાદને અંદરખાનેથી પ્રોત્સાહન આપી પોતી રહ્યા છે, જે ખરી રીતે જ સમાજને ઉદ્ધાર ચાહતા હોઈએ તો નાતગતના કોમી વિખવાદને

બૂલી જઈ પછાત ગણ્યાતી દલિત પ્રજાનું અધુરત્વભાવથી સંયોજન થવું જોઈએ. આધુનિક જમાનામાં સંગઠન માટે દરેક સમાજ ભગીરથ પ્રયત્નો કરી રહી છે. આવા કોટાકેડીના પ્રજાને આપણે જુદા જુદા ભાગલા પાડી આપણી શક્તિને સંયોજીત કરવાને બદલે શક્તિની વિકાસિત કરી આપણે આપણા પતનને આહવાહન આપી રહ્યા છીએ. આપણી લગ્ન પ્રથા, કુરિવાજ નાતવરા એ બધું પરિવર્તન વાંચે છે.

ફીડબેક મળ્યાતો હિંદુ સમાજ પોતાનું સંકુચિતપણું છોડી આજે વિશ્વાળતા માણી રહ્યો છે. જ્યારે આપણે જુની ફીડબેકને વળગી રહી ફીડના ગુલામ બની રહ્યા છીએ જો કે એનો અર્થ એ નથી કે આપણે પુરાણી પ્રથાના પ્રશંસક છીએ પરંતુ અઘાપી આપણે અજ્ઞાનતાના ધોર અધકારમાં આબ્દી રહ્યા છીએ.

આપણી આર્થિક સ્થિતિ:—

મનુષ્યની સામાજિક, માનસિક, રાજકીય અને આધ્યાત્મિક મહત્તા આર્થિક સ્થિતિ પર અવલંબે છે. સત્તા અને સામ્રાજ્યની ચઢતી પડતી, જીવનની કક્ષા સંસ્કૃતિ અને વૈભવ એ સર્વે જ્ઞાને આભારી છે? આપણી અવદશાનું પૃથક્કરણ કરતાં આપણી આર્થિક સ્થિતિ આપણને ગરીબી અને પરતંત્રતામાં પીસી રહી છે. યાત્રીક અમદાવાદમાં પેટપુરતી રોજ મેળખી લેનાર દલિત મજૂર એ ન સમજે કે કેવળ રેલ્વેનો ટુકડો તેના જીવનનું ધ્યેય છે. જાને એ પછી કેટલી ગુલામી... અપમાન... અને શરીરના શોષણનું ફળ છે! પૂર્ણપ્રકાશીત સૂર્યના હર્ષન નહિ પામનાર મજૂર રેલ્વેની લુપ્તસુકા ટુકડામાં સંતુષ્ટ ન થવું જોઈએ; જીવન કેવળ પેટ ભરવા માટે નથી. પરંતુ એમાંથી તો નેણે નવિન જગતની સ્થાપના આદર્શોની પરાયણતા, મનુષ્ય જીવનની શ્રેષ્ઠતા, કક્ષા કેળવણી, શારીરિક શક્તિની સિદ્ધિ અને પ્રગતિની ભાવના પોષવાની છે. અમદાવાદને હિંદુ માંચેરદર કહેવામાં ગૌરવ લેતા માનવીએ જાણી લેવું જોઈએ કે કેટલી શાળા, કુડો, ફળદ્રુપ ખેતરો, અને હજારો ગામડાના વિનાશનું એ પ્રતિક છે. ગ્રામ્યજનોની કંગાલીયત રેલ્વે માટે લડવા પડતા જીવન સંગ્રામ એ બધાં આપણાં ઉલ્લોગના નાશને આભારી છે! આજીવિકા ખાતર ફક્ત જ દોઢીયામાં સવારથી સાંજ સુધી રેડીયો કે તકલી ફેરવનાર મજૂર ઉપરની કષ્ટ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાને શક્તિમાન થશે? ભારત દેશનો બગીચો ગણ્યાતા આપણા ફળદ્રુપ ગુજરાતની કેટલા તમ્બુ જમીન દલિત માનવીઓની માલિકિની છે? શા માટે નથી? ભારતભૂમિ અને દુનિયાના બીજા દેશોની જીવનની જરૂરીયાતો પુરી પાડનાર ગુજરાતના બાળકો જેના વિના ચીથરેલા અને બૂખે ટળવળે છે. વેપારી આલમમાં જગમશદુર ગુજરાતીઓમાં કેટલી પેઢી દલિત જનતાની છે? આપણાં હાથમાં આજે ખેડવાને ખેતર નથી રહેવાને માલિકિના મકાનો નથી. વેપાર કરવાને બજારો તો શું પરંતુ બજારમાં ફુકાન સુદા મળતી નથી તો પેઢીતો ક્યાંથીજ હોય? આજે આપણા હાથમાં કોઈ ધંધો રહ્યો નથી, વજીરોના હાથવણાટનો ધીકતો ધંધો મોલો અને મહાસમાના સ્વદેશાભિમાની ખાદી બહારોએ લીધો. ચમારોના ચમાકાનો ધંધો મુંબઈ નેમજ કાનપુર, કલકત્તા, મદ્રાસ અને આગ્રાની લંધર કંપનીઓએ લીધો. હવે ગ્રામ્યજનો માટે રહ્યા છે આપણા ખાલી હાથ, બૂખ્યું પેટ અને અપમાનિત મજૂરી! બીજી બાજુ આપણે નાતવરા

ભરૂં નાણાંને કિપ્પોગ કરવાની ચિન આવડતને લીધે આર્થિક મુશ્કેલીમાં પડી ગયા હશે) આપણે આવી કંઈકી રીતિમાંથી બચવા આપણા હક્કો પ્રાપ્ત કરવા અને આર્થિક રીતિ સુધારવા રચનાત્મક પ્રયત્નો કરવાં જોઈએ; કે જેથી આપણી બાંધે મૂળ આપણા જવાબદારીમાં ન સળંગે અને સુખી થાય.

આપણી ધાર્મિક સ્થિતિ:—

મનુભગવાને રચેલી જુદી અન્યાયી વર્ણશ્રમ પ્રથાએ તેમના ધર્મશાસ્ત્રોએ આપણને તેમના દેવ મંદિરોથી વિમુખ રાખ્યા છે. હિન્દુ મહાત્માઓને વિદ્વાનોના આખ્યાનોના લાભ આપણે માટે ભોદાની તપાવેલી ધગધગતી પાટ અને ગરમ સીસુ શિશ્નાના સાધન રૂપ હતા. સ્મૃત્યમ્ શૂદ્રો નાષિક્રિયતે ગૃહ બાપામાં રચેલા તેમના શાસ્ત્રીની બાપાના વિદ્વામંદિરો આપણા માટે સંદંતર બંધ છે. વેદાભ્યાસ માટે અસ્પૃશ્ય માતાના ભક્તરાજ શંભુકે શ્રીયુત રામચંદ્રજીની લોહી તરસો તલવારને પોતાનું મસ્તક ધરી દીધું; મેઘમાયો સહસ્રલિંગ તળાવમાં હોમાયો! શૌર્યાસનું સાહિત્ય જળાશયોના તળીએ કુખ્યું અને દલિતોના તારણહાર પૂજ્ય બાપા સાહેબને સંસ્કૃત ભાષાથી વંચીત રહી વિધર્મીની પશ્ચિમ બાપાનો આશ્રય લેવો પડ્યો. આવી પક્ષપાતી હિન્દુ ધર્મ આપણને નતો માનવતા કે મોક્ષપદ પમાડે છે. પરંતુ મનુષ્યની પકિતમાં નહિ એવી સર્વર્થનીય અધોમતિએ હસેલી રહ્યો છે. આપણા હિન્દુધર્મથી આપણી માનવતા સ્વાભિમાની, સંસ્કૃતિ અને જીવન ગુંટાય છે. આવી સ્થિતિ આપણને ક્રાંતિમય પગલાં લેવાની ફરજ પાડે છે. આપણા બાંધે વટલીને વિધર્મી થાય છે. તો શું આપણો હિન્દુ ધર્મ કે આપણી સમાજ નવસર્જન માગતા નથી?

મંદિર પ્રવેશ કે હાટેડ પ્રવેશના મલમપટ્ટાથી આપણી આ સ્થિતિ સુધરી જવાની નથી. આપણા ઉચ્ચ ગણતા ધર્મબંધુઓ કરતાં વિધર્મી બાંધે હજાર દરજ્જે સારા છે. તેમની આપણા પ્રત્યેની સહિષ્ણુતા ખાતર તેમનો આભાર માનીએ તો વધારે પડતું નથી.

દલિતો અને રાજકરણ—

રાજકિય ક્ષેત્રના પ્રગતિમય જમાનામાં આપણે રાજકિય પરિસ્થિતિથી જેટલી અજ્ઞાન દશામાં રહીશું તેટલી અલોભતિને આપણે વરીશું. જે માણસ રાજકિય આલખાજીને નથી સમજી શકતો તે માણસ રાજકિય દમનથી દુર્બલ જઈ પરત્વે, ત્યજીએલો અને બીજાની કુહાડીને હાથે અને છે. સરકારે નક્કી કરેલા ક્ષેત્રોમાં પ્રજાને પોતાના પ્રતિનિધિઓ સુદીને મોકલવાનો હક્ક છે કે જેથી તેઓ પોતાના દિતના કાનુનો કરી પ્રજાનું હિત સાધી શકે તેવાં ક્ષેત્રો જેવા કે મામ્ય પંચાયત, લોકસભા, એકવર્ડ ક્લાસમેડ, મ્યુનિસિપાલિટી, ધારાસભા અને મધ્યસ્થસભામાં આપણું જેટલું વર્ચસ્વ હશે તેટલીજ પ્રગતિ આપણે સાધી શકીશું. આ બધા ક્ષેત્રોમાં આપણે બીજા જનતાની સાથે સક્રિય ભાગ લઈ એ કેન્દ્રોનો બુદ્ધિપૂર્વક અભ્યાસ કરવાની જરૂર છે. આજે હિન્દી પંચાયત ગણતંત્રી પ્રજા આ રાજકિય ક્ષેત્રોનું મહત્વ સમજી શકી હોત તો આવું એકતરૂપ પક્ષપાતી

બળ વૃદ્ધિ પામત નહિ. લઘુમતિને કચડાવાનો પ્રસંગ આવત નહિ અને હિંદનો એકેએક પછાત માનવી સમાનતા ભોગવતો હોત.]

આપણી ૧૯૪૧ની અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ ચુંટણી અને બીજી ચુંટણીઓ યાદ કરો. સંયુક્ત મતાધિકારની પ્રથાએ ગરબા ગાંઠ્યા મહાગુજરાતને નામે ભૂંગળ ફુંકતા લોકો સમાજને નામે સમસ્ત દલિત પ્રજાના પ્રતિનિધિત્વ રૂપ થઇ બેઠેલા છે. કોઇ પણ બુદ્ધિશાળી માણસ આ ચાલબાજીથી અગાધ હશે? વધારામાં એનેક પ્રયાસોથી આપણા નેતા પૂજ્ય ડો. બી. આર. આંબેડકર અને શ્રીમાન ડો. સોલંકીએ મેળવેલી અનામત બેઠકો પણ સવર્ણો વિલોપવા આજે બગીરથ પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે. હિંદુઓ ન્યાંસુધી દલિતોની અનામત બેઠક દરેક દરેક રાજકીય ક્ષેત્રમાં છે, ત્યાં સુધી આપણને મત આપી ચુટી કાઢવાની ચિનની શાહુકારી બતાવે છે. પરંતુ એમાં દેખાડવાના અને ચાવવાના દાંત બુદ્ધ છે. ભવિષ્યમાં દલિતોના કમનસીબે જો કદાચ અનામત બેઠકો ગઇ તો દલિતોનું પ્રતિનિધિત્વ હિંદબરમાં સદંતર વિલિન થયેલું જ સમજવું.

[In the absence of multi-member Constituencies, the real representatives of the scheduled classes were not returned to the legislature. He intended to raise this question at the next revision, which he anticipated would be earlier than originally planned Unless some method of securing the representation of the real representatives of the scheduled classes was found, he was afraid he would have to insist on separate electorates for his community]

[The Associated Press. In the interview with the Viceroy. New Delhi 10th October 1939. Dr. B. R. Ambedker.]

અનેક પ્રયાસો છતાં હજી સુધી બ્રિટિશ રાજ્ય વહિવટમાં આપણાં જીજ્ઞાસુ માણસો નજરે પડે છે નોકરીનું ધોરણ નક્કી થયાં છતાં આપણને હક્કની જગ્યાએ મળતી નથી. વળી દલિતો માટે લાયકાતનું ધોરણ ખાસ કેસ તરીકે ઓછું હોવું જોઇએ કારણ કે કેળવણીમાં આપણને પ્રથમથીજ એમણે પછાત રાખ્યા છે. કાયદાની રૂએ મળેલા નોકરીના હક્કો ખમલાને થાળીમાં ખીર અને શિયાળને કુળમાં રસ પીરસવા બરાબર છે. દલિતોએ સંગઠિત થઇ પ્રતિબંધ કરી અવાજ ઉઠાવેા જોઇએ કે વસ્તીના પ્રમાણમાં મુસ્લિમો જેટલીજ ૩૫ ટકા જેટલી જગ્યાએ આવશ્ય આપણને મળવી જોઇએ અને અમારા હિતચક્ષુ સર્વજ્ઞ અમલદાર બંધુઓએ ભોગવવા દેવી જોઇએ.

દલિતો અને મહાસભા—

હિંદુસ્તાનમાં પ્રચલિત ગણ્યાતા રાજકીય પક્ષમાં મહાસભા મુખ્ય હોવાનો દાવો કરાવે છે. તો તેની ફરજ છે કે તે જે કક્ષાએ જઇ રહી છે તેજ કક્ષાએ આપણને લઇ જવા

કાંઈ ઘેરણુ હાથ ધરું નથી. જે કાંઈ તેમનામાં સંડોવાય છે તેમના મોઝે શિસ્તભંગ અને ચાંદીના તાળા માર્યા છે. તેઓથી પોતાના બાપજોના દુઃખોનું બ્યાન સુદા પશુ થઈ શકતું નથી. માટે આપણી પ્રગતિનો આધાર તેમની દયા ઉપર રહેલો છે. પરંતુ એ શાણી સત્તા આપણને તેના શાસનનું પગથીયું અઢવા જેટલી પશુ તક આપતી નથી. કારણ કે તેને ઠર છે કે રખેને દલિતો તેમની ચાલચાલ જાણી જઈ તેમની સત્તામાંથી ભાગ પકાવે. માટે નીતિ મઠાવું કરી છે શાણી બ્રિટિશ સરકારની કે દલિતોને અંદરે અંદર લઢાવવાની અને પ્રસંગ આવે ચણા મમરા વેરી જૂખ્યા દલિતોને પોતાના કબજે રાખવાની દલિતોને સ્વતંત્ર અવાજ ઉઠાવનાર જલતી વિઝૂતિનો આઝાદી પ્રેરક યુલંદ અવાજ સુદા પશુ દલિતોના કાને નાઝીવાદની જેમ મહાસભાના પ્રેસોને પેપરો આવવા દેતા નથી. જ્યારે જ્યારે એવો ગગન ભેદી અવાજ થાય છે ત્યારે મહાસભાના દોરી સચારથી નાચતા શક્તિદીન હરિજન માનવીઓના જ મુખે પોતાના જ શબ્દો એ બિચારોઓ પાસે પ્રતિવચન કરાવે છે. તો શું આ અથા દેખીતા રચનાત્મકકાયો અને મહાસભાના વખતો વખત ભરાતા અધિ-વેશનો વખતે આપવામાં આવતા અર્થહીન વચનો તેમની પ્રપંચજળ નથી ?

આઝાદી જેનો મુદ્દાલેખ છે એવી સત્તા પ્રધાન મહાસભા આપણને છેતરી પરતંત્ર રાખી આપણાં જ નેતાઓથી આપને વિમુખ રાખવાની પ્રપંચજળ કોની ખીકે બિઝાવે છે ?

It did not lie in the mouth of the Congress Ministry, Sir Ali Mahomed continued, to accuse the British Government of pursuing the Policy of "divide and rule" What had the ministry done ever since it had come into Power ? It had tried to divide the Muslims among themselves, the Marathas among themselves and the scheduled classes among themselves.

The Congress Party to day represented only one school of thoughts and could not claim to "deliver the goods" on behalf of the whole country.

Oct. 27th 1939

Sir A. M. K. Dehlavi.

The Times of India.

In the Bomboy, Assambly.

હરિજન સેવક સંઘ અને દિરાજ્ય પદ્ધતિ:—

ગાંધીજીના જીવન પર્યાંતના આદરેલા ઉપવાસની પૂર્ણાકૃતિ વખતે પુના મુકામે ભારત દેશના હિંદુ નેતાઓની સહીથી દલિતોના નેતા ડો. બાબા સાહેબને પુના કરાર કરી આપી હિંદુઓના કાર્યપર વિશ્વાસ મૂકવાની દશ વર્ષની મહેતલ માગી તેના આધારે દલિતોના દુઃખો ઓછા કરવાનું કામ કરવા હરિજન સેવક સંઘની સ્થાપના થઈ સંઘની ફરજ દલિતોના દુઃખોમાં રાહત આપી તે દુઃખો દૂર કરી ડો. બાબા સાહેબને આપેલું વચન પૂર્ણ કરવાની

છે પરંતુ આપેલા વચનો કંઈ લોટાની ઝૂંખલા નથી કે તેમાંથી છુટી ન શકાય. બેઠનીતિમાં પૂરા એવા હિંદુઓનો સ્થાપેલો સંઘ પોતાનો પંથ બૂલે છે. કારણ કે હરિજનોની મુશ્કેલીઓ દાર્દ્રિક રીતે સમજી શકે એવો એક પણ હરિજન કાર્યકર્તા એમાં નથી. હરિજનોના નામે દેશબરમાંથી લાખો રૂપિયાનો ફાળો ઉધરાવી શાશ્વત સવર્ણ અધુઓ તાગડખિન્ના કરે છે. તેની સેવા પક્ષપાતી છે. તેનો આદેશ તો દલિતોમાંથી મહાસભામાં હાંછી હા કરનારા હરિજનોને ટુકડા ફેંકવાનો છે. તેવા હાજર જવાબીઓનેજ સંઘ બોડીયણી ઉણપે પુરી પાડે છે. સંઘના નાણાથી દલિતોમાં પક્ષો ઉભા કરી જેને તેમણે વચન આપ્યું છે તેનોજ વિરોધ કરાવવામાં કાળા વાવટા ખતાવવામાં અને બીજા અણછાજ તા કાર્યો કરવામાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આથી સંઘને સુચન આપવામાં આવે છે કે તેણે ગાંધીજીનું વચન પૂરું કરવા પોતાના સત્ય અને અહિંસાના નાહ પર આવવું.

The working of the Poona Pact had been far from the satisfactory.

11th Oct, 1939

Dr. Ambedkar.

The Times of India.

મજૂર મહાજન અને મજૂરો :—

અમદાવાદમાં જ્યારથી મીલ ઉદ્યોગ હરિતમાં આવ્યો ત્યાર પછી મજૂર મહાજન એવી એક સંસ્થા ઉભી થઈ. અમદાવાદમાં વસતા લગભગ પોણા લાખ જેટલા દલિતોમાં થણો મોટો ભાગ મીલ મજૂર અને મજૂર મહાજનનો સભાસદ છે. વાર્ષિક નવ રૂપિયા લવાજમ અને રૂ. ૩) ખાદીના એટલે રૂ. ૧૨) દરેક મજૂર દીક જીજ્યાવેરો લેવામાં આવે છે. આ સંસ્થા લગભગ ૨૦ વર્ષથી ચાલે છે. અડસટે તેનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ત્રણ લાખ એટલે કુલ રૂ. ૬૦ લાખ થયું આવી મોટી નાણાંની રકમમાંથી હરિજન મજૂરોના કેટલાં દુઃખો દૂર થયાં છે કેટલા દલિત ઐનપુએટ બાદ બહેનો મજૂર મહાજનમાં વહિવટ કરે છે; દુઃખ એ થાય છે કે રૂ. ૬૦ ઉપરાંતના માસિક પગારદારોની સંખ્યા ઓછીસમાં દશની અંદરની છે એ બીજો સ્ટાફ લગભગ અસો જેટલો છે તેમાં કોઈ પણ મોટી જગ્યા પર હરિજન બાદ નથી. સેવાજ જેનો જન્મ સિદ્ધ હક છે એવા વંદ વૈતરના કામમાંજ કેટલાક દલિત અધુઓને રોકેલા છે.

મજૂર મહાજનને કોંગ્રેસે હરિજનોનો ઉદ્ધાર કરવાનો પ્રશ્ન હાથ ધર્યો છે છતાં તેમણે હરિજન મજૂરોને અમદાવાદની મિલોમાં શ્રેષ્ઠ ખાતા સિવાય બીજા કોઈ પણ ખાતામાં સ્થાન આપવાનો હથુ સુધી એક પણ પ્રયત્ન કર્યો નથી. તો શું હરિજન મજૂરોને પક્ષત રાખીને જ ઉદ્ધાર કરવા માગે છે તે સમજવું જેટલું અશુભ છે તેટલું જ સહિ લેવું બાકી છે.

The real representatives of the scheduled classes were not returned to the legislature.

The time of India,

11th Oct. 1939

Dr B. R. Ambedkar.

મુંબઈ ધારાસભામાં મળુરોની મુકદ્દમ એલી બે જગ્યાઓએ શ્રીયુત ગુલઝારીલાલ નંદા અને શ્રી. ખંડુભાઈ દેશાઈ જેવા લોકો છે. આમાંની એક પણ જગ્યાએ જો શ્રીયુત દેશવળ રણછોડજી વાઘેલા કે શ્રીમાન દુધાભાઈ ત્રીકમજી સોલંકી જેવાને સુડીને ધારાસભામાં મોકલવામાં આવ્યા હોત તો આજે અમદાવાદના મળુરોનું ઘણું હિત સંધી શક્યા હોત.

મહાજનની નિતિ મળુરોના હિતને બદલે અમદાવાદના મિલ માલીકો અને મહાસભાને વધારે વફાદાર રહેવાની છે. મળુરોના પરસેવાને વેસો આમ જૂઠી રીતે વેંફાઈ રહ્યો છે. અમદાવાદમાં વસતી દલિત જનતા પર મહાસભાને પુરતો હાથ સચવાઈ રહે અને સારા ગુજરાતના નામ પર, દલિતોના નેતા ડો. આંબેડકર સાહેબનો પ્રસંગ પડે મીટીંગો ભરી, પરિષદો ગોઠવી અને સમય પુરતા માસિકો કાઢી તેમને જોડેલો અને એટલા વિરોધ અને મહાસભાના કાર્યકર્તા અને ગાંધીજીની જેટલી ખૂશામત થઈ શકે તેટલી કરવી એ એમને મુદ્દાલેખ છે.

આ મહાજન એક હથ્થુ સત્તાથી મળુરોને રશિયાની ઝાર શાહી જેમ દમદારી અને નોકરી પરથી બળતરફ કરવાની ધમકીથી કમળમાં રાખે છે, મળુરોના સુટેલા પ્રતિનિધિઓને સ્વીકારતા નથી, બીજી બાજુ દલિત મળુરોના લવાજમથી સંવર્ણોને પોષવામાં આવે છે. છેલ્લા વીસ વર્ષોને મહાજનનો દિસાખ અતાવવા પુરતો પણ ઉદારતા દાખવી શકતા નથી જ. આઝાદી અને સત્યના ઢાંકપોઝીડા એથે પરતંત્રતામાં ઝકડાઈ આઝાદીને બદલે ગુલામીની શૃંખલાઓ પોતાના સ્વહસ્તમાં જ પહેરી પરતંત્રતામાં આનંદ માણે છે. તેમને ક્યાંથી બાન હોય કે તે આઝાદીનો આનંદ નથી પરંતુ ગુલામીનું ધેન છે.

આપણા 'દીલા' નેતાઓ-

આપણું ગુજરાત આજથી વીસ વર્ષ પૂર્વે નવા જમાનાની ચાલબાજીથી અને રાજકર-ણથી તદ્દન વિમુખ હતું. આફ્રિકા અને યુરોપમાં આભડછેટને અનુભવ થયા પછી ગાંધીજીએ હિંદુસ્તાનમાં આઝાદીનો અવાજ ઉઠાવ્યો તે નવા અવાજના આકર્ષણમાં સૌ કોઈ અંજળા તેવી જ રીતે આપણાં 'દીલા' મોટરાઓ અંજળ એ સ્વાભાવીક છે અને તેમણે સમયને માન આપી ખાદી ટાપી પહેરી લીધી તે બદલ તેમને ધન્યવાદ થઈ છે. ભારત દેશમાં આઝાદીની ચળવળે જોર પકડ્યું. દેશના દરેક પક્ષો સમય પ્રમાણે ચેતી લુલેલા માર્ગથી પાછા વળી પોતાનો ખરો રાહ લીધો જ્યારે આપણા મોટરાઓએ તો તેમણે જ રસ્તો લીધો તે તેમને વધારે અનુકૂળ મોટાભા કહેવડાવે એવો સ્વાર્થ અને

સગવડીઓ તેમજ સહિસલામત લાગવાથી ફક્ત ગુજરાતનું જેમાં અહિત થઈ રહ્યું છે એમ જાણવા છતાં તે રાહની બહાર નીકળવા જેટલો સ્વાર્થ ત્યાગ અને કિંમત ભીડી શક્યા નહિં તે બદલ ગુજરાત કમલાગ્ય છે. આજીવિકાપુરતું મેળવી વધુમાં સંતાનો માટે બેન્કમાં થાપણમુકી છતાં પણ જે ગુજરાતના નામ પર તેઓ આજે તાગડધીન્ના કરે છે તેમની આગળ પાછળની સ્થિતિનો જરા જેટલોએ ખ્યાલ કર્યો હોત તો તેમણે ક્યારનોએ લોભ છોડી ત્યાગ પરાયણ થયા હોત પરંતુ આ બંને તો તે તેમનો રાહબદલવા મંગતા નથી તો બંને તેમને તેમનો રાહ મુયારક હો. પરંતુ ઉગતી યુવાન પ્રજાને તેમની પરાધિન ગુલામી પ્રથામાં શા માટે બસાડી રહ્યા છે સુપોત્યાન અને મુળગામી જેવા કોમીવાદી યુવક મંડળોને મહાસલાનો સ્વાદ ચખાડી યુવાનોને ઉંધી રાહજરી શિખવી રહ્યા છે. આવા મંડળો આઝાદીના બજારા કુકે છે પરંતુ આ વારસામાં તો એજ ગુલામી મળવાની છે. ગુજરાતના યુવાનોને તેમણે આજે સચોટ માર્ગ બતાવી દેવાની જરૂર છે નહિં તો ભાવિ જનતાં તેમની બૂલના ભોગ બનવા માટે શીટકાર આપશે.

ગુજરાતની બીજી જનતા પોતાના ભાવિ સંતાનો માટે કારાવાસની કોટડી, પોલીસનો લાઠીમાર, હોદ્દાનો ત્યાગ, અને છેવટે જનની કુરબાની 'કરી સ્વાર્થ' ત્યાગ નિહરતા, અને આઝાદીની તમન્ના વારસામાં મૂકતા જાય છે. ભારત દેશ આઝાદ થયે આ સંતાનો તેમના પિતૃઓની પવિત્ર અને અમુલ્ય કમાણીથી પ્રાપ્ત થયેલી સ્વતંત્રની મીઠાશ અનુભવશે જ્યારે આપણા દીલા નેતાઓ આપણી ભાવિ પ્રજા માટે દીલાપણું, લોભ, સ્વાર્થ રૂસ્વત કાચરતા, હાજીહા અને છેવટે તેમની જ માફક આઝાદીના ટુકડા માટેનું ગુલામી અક્ષય પાત્ર મૂકતા જશે.

બલિદાન અને દુઃખ વિના આઝાદી સાંપડી કદી સાંભળી છે? ગુજરાતની ફક્ત જનતા આજે ઇ. સ. ૧૯૩૫ ના નવા સુધારા ભોગવે છે તે આપણા નેતાઓની કમાણી કે નથી તેમણે તેની મોઢી કિંમત આપી પરંતુ પોતાનો રાષ્ટ્રભાવ છોડ્યોએ મહાસલાને વેચ્યો છે તેની એ લાંચ રૂસ્વત છે. અથવા તો જેને તેઓ તેમનો નેતા માનતા નથી. અને તેની સાબિતી માટે ઇંગ્લેન્ડના વડા પ્રધાન મી. રામસે મેકડોલાન્ડ ઉપર તાર કર્યા હતા તેજ નેતાની કમાણીનું એ રૂળ છે.

Dr. Ambedkar further said that the situation in the country so far as the scheduled classes were concerned had not only not changed since 1929. He cited a series of instances to show how many members of those classes had been harrassed by the Hindu Majority. In any constitution that was going to be framed, the "Untouchables" must have adequate safeguards.

Dr. Ambedker.

In the Assembly.

Bombay.

Oct. 21th 1939

The Times of India.

એ તેઓ ગુજરાતની દલિત જનતા માટે મહાસભા સાથે રાજકીય હક્કોની ખરેખરી હકત લડતા હોય તો આજના વ્યક્તિગત મરજીયાત સત્યાગ્રહમાં જોડાઈ કેટલા નેતાઓ જેલમાં ગયા ? એટલું તો નહિ પરંતુ બિચારા અણસમજી યુવાનો વિદ્યાર્થીઓ છોડી અકાળે કારાવાસમાં પુરાયા તેમની શી કદર કરી ?

ગુજરાતના યુવાનોને હાકલ :--

યુવાનો એ દેશનું સાચું જવાહીર છે, એ જવાહીર આજે વેરણુછેરણુ દશામાં ગુચવાય છે. તો પ્યારા યુવાનો આજે સંગઠીત થાઓ. આપણી પાડોશના આપણા બાંધવો સંગઠીત થઈ તેમનું કાર્ય ઉપાડી રહ્યા છે તેમ આપણે આપણું કાર્ય ઉપાડી ભારતની આઝાદીની લડતમાં ખીજી પ્રજાની સાથે હરોળમાં ઉભા રહી સક્રિય ફાળો આપવાનો છે. હું તમને હાકલ કરું છું કે આપણે પણ ખીજી પ્રજાની માફક આપણું કાર્ય ઉપાડીને અને આપણા મોટારાઓએ મહાસભાને વેચેલો આપણો રાષ્ટ્રભાવ છોડાવો અને તેમની જેટલા જ સંજળ થઈ મૈત્રી ભાવથી તેમનો સહકાર સાધો નહિ તો ભારત દેશ આઝાદ થયે આપણે ગુલામી સિવાય સ્વતંત્રતાની મીઠાશ અનુભવવાનો ફરીથી સમય આવશે નહિ.

આપણા પ્રમુખ:—

આપણી પરીવહના સર્વાનુમતે વરાએલા પ્રમુખ યાને દલીલોના દેવ પૂજ્ય ડો. બાબા સાહેબના નામથી કોષ અગ્રાત નહી હોય. તેઓશ્રીએ ગરીબીની ગોદમાં મુશ્કેલીનો સામનો કરી એશ્વચારામને અળગા કરી પોતાની વિદ્વતાથી સ્વદેશ અને પરદેશની વિદ્યાર્થીઓમાં જઈ અગાધ જ્ઞાન સંપાદન કર્યું છે તેમના જેટલી ડીઝીઓ મેળવનાર હિન્દ ભરમાં અહીં ઓછા માણસો છે. વાંચન એ એમનો ખોરાક છે અને હિન્દુસ્તાનના વિદ્વાન રાજનીતિમાં નિપુણ એવા મહાપુરૂષોમાંના તેઓ એક છે. તેઓશ્રીની વિદ્વતાનો લાભ હિન્દુસ્તાન બહારના દેશોની જનતા જેવી કે અમેરીકા એ ધણો જ ઉઠાવ્યો છે. તેમના લખેલા પુસ્તકોમાં અમેરીકાના લોકો વધારે રસ લે છે. તેઓશ્રી ધુરંધર ધારાશાસ્ત્રી અજોડ અર્થ શાસ્ત્રી, નિપુણ રાજનિતિજ્ઞ સચોટ લેખક અને પ્રખર વક્તા છે.

હિન્દુસ્તાનની દલિત જનતાનો સ્વતંત્ર પણે અવાજ ઉઠાવનાર તેમનો પ્રશ્ન ખ્રિષ્ટીય સલ્તનત તેમજ હિંદુઓના ખીજી રાજકીય પક્ષો સમક્ષ રજુ કરનાર હજી સુધી અસ્પૃશ્ય જનતામાં પૃથ્વીના પટ પર એવો એક મહા પુરૂષ પાડ્યો નથી. તેમણે આપણી સમસ્ત દલિત કોમનો અવાજ રાઉન્ટેબલ કોન્ફરન્સમાં રજુ કર્યો સાયમન કમિશન અને ખીજી જેજે કમિશનો હિન્દુસ્તાનને નવા સુધારા આપવા કે નહિ તે બાબતની તુલના કરવા આવેલા તેમની સાથે સારા હિંદુઓમાં ફરી આપણી દલિત પ્રજાને ઉડાવ્યા સુધી છે. રાઉન્ટેબલ કોન્ફરન્સ સમક્ષ દલિતોના હક્કને માટે લડતા ગાંધીજીને મુશ્કેલીઓ સમક્ષ કોરો કાગળ મુકવો પડ્યો તેમાંથી હારતા ધરોડા જેલમાં આવી ૨૧ દિવસના

ઉપવાસનું ગ્રાહ્ય કર્યું અને છેવટે તેમની માતૃભૂમિ કાઠિયાવાડમાં આવેલા રાજકોટના રણુમાં તેમના જ સબ્જોમાં કઢીએ તો ‘હું હાર્યો’ એ કથન એમનાથી પરિપૂર્ણ થયું. ૨. પરથી આપ જોઇ શકશો કે તેઓશ્રીની આપણી કામ માટે કેટલી ધન્ય અને તમન્ના તેમના સિવાય દક્ષિતોનો પ્રથમ કોષથી ઉઠેલી સકાય એમ નથી તે પ્રથમ તેમણે પોતાને હાથ ધર્યો છે અને સમરત દક્ષિત કમાવને બીજાસમાજ જેટલા જ હકકો અપાવી આઝાદ પરશે નહિ ત્યાં સુધી તેઓ જીવીને એસવાના નથી. તો આવા મહાપુરુષના પગલે ચાલવું તેમાં આપણું હીત સમાએલું છે. તેઓશ્રીએ પોતાના અમુલ્ય સમયનો ભોગ આપી અત્રે આ પરિષદમાં પધારી માર્ગદર્શક થયા છે તે અદલ આ પરિષદ તરફથી હું તેઓશ્રીનો ધન્ય જ આભાર માનું છું.

આભાર દર્શન :--

અંતમાં જે જે હિતેચ્છુઓએ આ પરિષદને સફળ બનાવવા યોગ્ય સેવા બજાવી કે તેમનો હું અંતરણ્યપૂર્વક આભાર માનું છું. સ્વયંસેવક ભાઈઓએ પોતાના યૌવનને કૃતાર્થ સમજી પરિષદની વ્યવસ્થા માટે જે રાત દિવસ પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે અદલ એમને ખરેખર ધન્યવાદ ધરે છે. એટલું જ નહિ પરંતુ આમાં યુવક વર્ગે ભવિષ્યમાં જ્ઞાતિ દિતાર્થે ન્યારે તેમને હાકલ ધરે ત્યારે ખડે પગે તૈયાર થઇ દક્ષિતોની સેવાની મહાન જવાબદારી સમજી પોતાના કર્તવ્યથી દક્ષિતોદ્ધારને પૂર્ણ સાથ આપે એજ અતિમ અભિલાષ.

